

De Unie: de tijd tegen?

De oude Romeinen zeiden het al: *ō*De tijden veranderen en wij veranderen mee \ddot{o} . Ook in de geschiedenis van de christelijke kerk vind je deze stelling voortdurend bevestigd. De gemeente van Jezus Christus mag de eeuwigheid als toekomst hebben, maar op weg daar heen gaat ze wel door alle wisseling der tijden heen. In elke periode van de geschiedenis, in elke specifieke maatschappelijke en culturele situatie heeft de gemeente een eigen gestalte. Deze wisseling in organisatorische gestalte, verschuiving van accenten in prediking en verandering in vormgeving van de eredienst, duidt niet op een tekort van de gemeente. Het hoeft niets met schuld of tragiek te maken te hebben. Je kunt het heel positief opvatten. Met dat de gemeente door de tijden heengaat en in die tijden zelf verandert, worden in haar tijden zelf verandert, worden in haar de tijden geheiligd op weg naar de eeuwigheid.

Onze baptisten geschiedenis levert hiervan voorbeelden. Het internationale baptisme is in die tijden en op die plaatsen gegroeid waar het *ō*gewone volk \ddot{o} bezig was zich te emanciperen. In tijden waarin de gewone man uit zijn hoekje tevoorschijn kwam en serieus genomen moest worden, vond hij een geestelijk onderdak in baptisten gemeenten met hun nadruk op het priesterschap aller gelovigen en op de gemeentevergadering als hoogste besluitvormende instantie. Je kunt zeggen dat in de opkomst van de baptistische gestalte van gemeentezijn de tijden van maatschappelijke en politieke democratisering geheiligd werden. Laat in de katholieke kerkstructuur de tijden van het hiërarchisch denken geheiligd zijn, in de baptistische die van het democratisch denken!

Tijd van individualisering

Ik schrijf zo positief over de *ō*verandering der tijden \ddot{o} om wat moet te vergaren voor het volgende. We leven in een tijd van geestelijke individualisering. De grote levensverbanden waarin we bij elkaar horen zijn zakelijk: sociale wetgeving, E.E.G., multinationals. De verbanden waarin de waarden van het leven, de hoogten en diepten van het bestaan, gezamenlijk worden ervaren, hoog gehouden en gevierd, worden steeds kleiner. Het geestelijk leven raakt geïndividualiseerd. In de kleine groep, waarin men zich gemakkelijk in de ander herkent en door hem in eigen denken en het beleven bevestigd wordt, zoeken mensen een schuilplaats tegen de verzakelijking en geestelijke verarming van het leven. Deze individualisering van het leven geeft in onze tijd gestalte aan een bepaalde vorm van gemeente-zijn. Ik denk hierbij aan de menigte huisgemeenten en volstrekt onafhankelijk *ō*evangelische gemeenten \ddot{o} die overal ontstaan, verdwijnen, zich splitsen en weer opnieuw beginnen.

Voorbeelden uit de geschiedenis

Wie met enig historisch gevoel naar de gestalte van de christelijke kerk kijkt stemt in met die oude romeinse zegswijze: *ō*De tijden veranderen en de gemeente des Heren verandert mee \ddot{o} . Tot aan de kerkreformatie van de 16^e eeuw waren de West-Europese christenen door een bovennationaal kerkverband met elkaar verbonden. De bisschop van Rome, de paus, wist via een hiërarchisch opgebouwde kerkstructuur over de landsgrenzen heen de gelovigen onder zich te verenigen. Dit kerkverband kwam op en beleefde zijn glorie in de eeuwen dat gestreefd werd naar een maatschappelijke, culturele en politieke *ē*enheid van Europa, waarbij het oude West-Romeinse keizerrijk model stond.

De kerkreformatie verpersoonlijkte het christelijk leven. Je zou dit de heiliging kunnen noemen van de cultuur, van die tijd, waarin de enkele mens als persoon op alle levensterreinen in de belangstelling kwam te staan. De tijd van de kerkreformatie was ook de tijd van de opkomst van de afzonderlijke nationale staten en het scherp trekken van landsgrenzen. Deze beide karakteristieken van die tijd, de verpersoonlijking van het leven en de nationalisering van het leven, hebben mede gestalte gegeven aan de kerken der reformatie. Gelovigen waren niet langer met elkaar verbonden in de bovennationale rooms-katholieke kerk, maar in nationale kerkverbanden: de lutherse kerk van Duitsland, de Nederlands-hervormde kerk, enz.

In het Engeland van de 17^e eeuw en het Amerika van de 18^e eeuw begon een nieuwe vorm van gemeente-zijn haar zegetocht door de christenheid: die van het *ō*vrije kerk \ddot{o} type, waarvan het baptisme *ē*en voorbeeld is. De *ō*vrije kerk \ddot{o} legt alle nadruk op de plaatselijke gemeenschap van wedergeboren christenen, die allen door de Geest geleid worden en met elkaar leiding aan de gemeente geven. De grote aandacht voor de plaatselijke gemeente relativiseert het bovenplaatselijke kerkverband. De afzonderlijke autonome vrije gemeenten gaan op basis van vrijwilligheid maximaal een federatief verband aan. We merkten eerder reeds op, dat in de gestalte van de *ō*vrije kerk \ddot{o} maatschappelijke emancipatie en democratisering wordt opgepakt, gecorrigeerd en geheiligd. De gemeente in haar verandering in de tijden, heiligt de tijd waarin zij verandert.

Heiliging van de individualisering?

De moderne individualisering van geloofsverbanden in huisgemeenten en volstrekt onafhankelijke evangelische gemeenten kan men duiden als een radicalisering van het övrije kerkö type. Zoön gemeente is een övrije kerkö zonder een bovenplaatselijk verband. In de opkomst van huisgemeenten en evangelische gemeenten is mijns inziens echter méér aan de hand dan een radicalisering van de autonomie van de plaatselijke gemeente. De individualisering van het geloofsleven heeft vooral óók te maken met het zoeken naar zekerheid, duidelijkheid en herkenning, die in onze tijd alleen in een kleine groep gevonden kan worden. Een federatief verband als de Unie van Baptisten Gemeenten bestaat gedeeltelijk bij de gratie van een grote mate van vrijheid en vertrouwen die die deelnemende gemeenten elkaar schenken. Juist deze vrijheid wordt in de chaos van onze tijd als bedreigend ervaren. Juist dit vertrouwen is ondermijnd. Zijn leer en leven van de andere gemeenten nog wel geheel in overeenstemming met Gods Woord?

De opkomst van volstrekt vrije gemeenten zonder enige bovenplaatselijke relatie met andere gemeenten, waarvan de zuigkracht ook in onze Unie duidelijk voelbaar is, moet vooral uitgelegd worden als een reactie op de verzakelijking en chaotisering van de grotere levensverbanden. Gelovigen zoeken duidelijkheid en zekerheid in de kleine groep met strikt omschreven normen. Vrijheid is hierin een gevaar. Daarom is ook de band met andere gemeenten een potentieel gevaar. Je kunt bovenstaande ook positief duiden. In de moderne tendens tot vorming van kleine huisgemeenten en evangelische gemeenten wordt onze tijd van zoeken naar zekerheid in de kleine kring geheiligd. Je kunt met de bijbel in je hand veel kritiek hebben op een individualisering van het gemeentelijk leven. Maar je kunt er in een bepaalde situatie ook iets positiefs over opmerken. In tijden van grote geestelijke bedreiging is een kleine gemeente met duidelijke grenzen een legitieme schuilplaats. Daarom kan de tendens tot zulke gemeenten iets hebben van öheiliging van onze tijdö.

De tijd tegen

Nu kom ik bij de vraag die als titel aan dit artikel is meegegeven. Heeft de Unie de tijd tegen? Ik meen dat dit ongetwijfeld zo is! De verbanden waarin het geloof beleefd wordt en praktische gestalte krijgt, moeten in onze tijd kennelijk klein, overzichtelijk en duidelijk genormeerd zijn. De Unie lijkt daarvoor te groot (!), en als federatief verband teveel bedreigende vrijheid te impliceren. De grote verbanden waarin we tegenwoordig staan zijn alle puur zakelijk. Misschien ligt daar, voorlopig, een functie voor de Unie: in een reducering tot een zakelijke dienstverlening van de gemeenten aan elkaar, zonder de belasting van gezamenlijke projecten waarop een geestelijke en theologische hypotheek rust.

Als baptisten moeten we de ontwikkelingen van onze tijd zeer serieus nemen. Dat heeft alles te maken met onze geestelijke identiteit. We zijn geen traditioneel eerbiedwaardig kerkgenootschap, dat het zich kan permitteren om vanuit de superieure hoogte van de traditie op de woelingen der tijden neer te zien. Als baptisten hebben we altijd geleefd en zijn gegroeid in de geestelijke frontposities op het slagveld der tijden. Dat hangt samen met onze worteling in de opwekkingsbeweging, die altijd floreert in de crises der tijden. Baptisten gemeenten zijn verplicht öbij de tijd te zijnö. We zullen - willen we drijvende op de stroom der tijden toekomst hebben - een positief antwoord moeten geven op de geestelijke ontwikkelingen van onze tijd. Dat kon wel eens een fundamentele herbezinning nodig maken op de Unie. Hoe kunnen we positief reageren op de behoefte aan geestelijke zekerheid en duidelijkheid in kleine overzichtelijke geestelijke verbanden?

Olof de Vries